[א]ועל הזקן שתים מיכן ושתים מיכן ואחת מלמטה חדא דמיחייב עלה תרתי תנא שבועות שתים שהן ארבע מאי שנא הכא דתני להו לכולהו ומאי שנא גבי יציאות שבת ומראות נגעים דלא קתני להו לכולהו אמרי שבועות וידיעות הטומאה דגבי הדדי כתיבין ודמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד תני להו גבי הדדי ואיידי דתנא תרתי תנא כולהו פתח בשבועות ומפרש ידיעות הטומאה א)איידי דזוטרין מילייהו פסיק שרי להו והדר תני שבועות דנפישן מילייהו [ב]ב)שבועות שתים שהן ארבע שתים שאוכל ושלא אוכל שהן ארבע אכלתי ושלא אכלתי [ג]ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע שתים ידיעת טומאת קדש וידיעת טומאת מקדש שהן ארבע קדש ומקדש: [ד]ג)יציאות שבת שתים שהן ארבע שתים הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית שהן ארבע הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית מראות נגעים שנים שהן ארבעה שנים [ה]שאת ובהרת שהן ארבעה שאת ותולדתה בהרת ותולדתה מני מתניתין לא רבי ישמעאל ולא ר' עקיבא אי רבי ישמעאל ד)האמר אינו חייב אלא על העתיד לבוא אי ר' עקיבא האמר ה)על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש איבעית אימא רבי ישמעאל איבעית אימא ר' עקיבא איבעית אימא רבי ישמעאל מהן לחיוב ומהן לפטור ואיבעית אימא רבי עקיבא מהן לחיוב ומהן לפטור

הא

ועל הזקן שתים. מכל צד ב' לדעים לפי שהלחי רחב כנגד הלדעים ויש לכל דבר רחב קצה לשני צדדין בראשו: **ואחת מלמטה.** בסנטר שהלחיים מחוברין שם והעלם קצר מלמטה בסנטר שקורין מונטו"ן בלע"ז: **חדא.** אזהרה דמיחייב עליה תרתי היינו דומיא דשתים שהן ארבע: **לכולהו.** כל ב' שהן ד' שמצא שנאם כאן: **ודמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד.** בהא דמיין אהדדי שמביאין עולה ויורד: **ומפרש ידיעות.** דקתני את שיש בה ידיעה וכו' ופריש כולה מתני' מילי דידיעות טומאה ושבקינהו למלתא דשבועות: **דזוטרין מילייהו.** שני פרקים אלו הראשונים: **שרי להו.** מתיר אותן. כלומר מתיר התנא עצמו מהן ונפטר מהן תחלה: **שבועות שתים וכו'.** פרישית לכוליה במתני': **ידיעות טומאת קדש.** שנעלמה ממנו טומאה ואכל קדש: **וידיעות טומאה דמקדש.** שנעלמה ממנו ידיעת טומאה ונכנס למקדש: **ידיעת קדש.** שנעלמה ממנו ידיעת קדש וסבור שאין זה קדש ומתחלה ידע: **הוצאה דעני.** העומד בחוץ: **והוצאה דבעל הבית.** העומד בפנים: **שאת ובהרת.** אבל ספחת אינו שם נגע אלא שם תולדה כדמפרש לקמן (דף ו.) בפרקין: **אינו חייב.** קרבן: **אלא על העתיד.** דדייק להרע או להיטיב לקמן בפ"ג ו): **ואי רבי עקיבא האמר כו'.** במתניתין בפרק שני ומתניתין קתני שהן ארבע:

מה

ועל הזקן שתים מכאן. נראה דמשחית ונשחת שניהם חייבין כמו בהקפת הראש דאמר בפ' ג' מינים (נזיר דף נז: ושם) אחד המקיף ואחד הניקף במשמע ואע"ג דהתם דריש מדכתיב לא תקיפו לשון רבים וגבי זקן כתיב לא תשחית לשון יחיד הא כתיב נמי בכהנים לא יגלחו לשון רבים וילפינן מהדדי לענין גילוח שיש בו השחתה בפרק ג' מינים (שם דף נח:) ובג"ש דפאת פאת ילפינן מהדדי בפ"ק דקדושין (דף לה: ושם) ובהדיא תניא בתוספתא [פ"ג] דמכות המשחית פאת זקנו של חבירו שניהם חייבין ואסור לישראל להניח לנכרי להקיף ראשו ולהשחית זקנו דהא אמר רב הונא בפ' ג' מינים (נזיר דף נז:) המקיף את הקטן חייב וה"ה איפכא דלא מקיש מקיף לניקף ז) ואע"ג דהתם פליג עליה רב אדא בר אהבה משום דכתיב לא תקיפו אחד המקיף ואחד הניקף משמע ואתקש מקיף לניקף כל היכא דניקף מיחייב מקיף נמי מיחייב ומשמע התם דלרב אדא בר אהבה אפי' איסורא דרבנן ליכא מדקאמר ליה לרב הונא בניך הקטנים לדידך מאן מגלח להו א"ל חובה משמע דלדידיה ניחא דשרי אפי' לאיש אין הלכה כרב אדא דסתמא דהש"ס בפרק א' דנזיר מליעא (דף י:) כרב הונא דקאמר איכא בינייהו איש דאמר לאשה תקיף לי קטן דלישנא דתלי בבר חיובא הכא אשה נמי בת חיובא היא מיחייב שולחה משמע דאי מקיף ליה גדול מיחייב ועוד נראה דאפי' רב אדא מחייב היכא דניקף בר חיובא אע"ג דמקיף לאו בר חיובא ולא פטר אלא היכא דניקף לאו בר חיובא הוא מדלא קאמר איש דאמר לקטן או לנכרי אקיף לי גדול והוי נפקותא לרב אדא ויש לדחות משום דלרב הונא דלא מקיש מקיף לניקף לא יהיה גדול להקיף עצמו וגם אין להביא ראיה מדאמר ביבמות (דף ה. ושם) דלאתי עשה דמצורע ודחי לאו דהקפה מדכתיב ראשו משמע דכ"ע מודו לאסור ע"י אשה ונכרי דאי שרי לרב אדא אמאי דחי הא אפשר לקיים שניהם דיש לדחות דלאצטריך קרא למימר דדחי היכא דאין שם אשה ונכרי ואין לומר ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן מדבעי למימר בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא.) דאתי עשה דמצורע ודחי עשה דשילוח הקן ולא אמרינן ימתין עד שימצא אחר אבל יש להביא ראיה מפ' ג' מינים (נזיר דף נז:) דקאמר ולימא לאו טמאין אינון וקעביד הקפה ומשני שמואל באשה וקטן ודייק התם דקסבר שמואל דהקפת כל הראש שמה הקפה מדלא אוקי בגדול והשתא אי שרי לרב אדא כי מקיף ליה לאו בר חיובא אמאי תקשי ליה ולוקמה בגדול ויקיפנו לאו בר חיובא דהא שמואל כרב אדא ס"ל מדשרי להקיף באשה וקטן ומשמע דמקיף בר חיובא הוא דלא פירש באשה וקטן ומגלח להו אשה וקטן: **חדא** דמיחייב עלה תרתי. בהמתלה אחת איירי ובגילוח בבת אחת או בזה אחר זה תוך כדי דיבור דלא מ"ל אישתליין דאי בכמה התראות לא הוה פליג ר' אליעזר בפ' בתרא דמכות (דף כ.) דאמר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת ואע"ג דהתם מצרכי קרא למחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה הכא לא צריך קרא דפאות מחלוקות ור' אליעזר לית ליה מחלוקות: **גבי** הדדי כתיבי ודמיין אהדדי. בטעמא דכתיבי גבי הדדי סגי כדאמר במס' נדרים (דף ג:) וא"ת גבי מראות נגעים ליתני כולהו דדמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד וי"ל דליתיה בדלי דלות וא"ת מ"מ ליתני במתניתין קודם יציאות שבת כיון דאיתא בדלות ודמי טפי לשבועות וי"ל דהני לכפר והני להכשיר: **פתח** בשבועות ומפרש ידיעות. וליכא למימר דמינה דסליק מפרש ברישא דהא ממראות נגעים קא סליק: **איידי** דזוטרן מילייהו. אע"ג דנפישי מילייהו משבועת בטוי דבידיעות איכא תרי פרקי קמאי ומשבועת בטוי ליכא אלא פרק ג' מ"מ מילי דכל שבועות נפישן טפי שבועת בטוי שבועת העדות ושבועת הפקדון ושבועת הדיינין:

והדר תני שבועות. אע"ג דלא דמי דידיעות מפרש מילי דידיעות ברישא והדר תני שתים שהן ארבע ובשבועות מפרש שתים שהן ארבע ברישא: **שהן** ארבע אכלתי ולא אכלתי. וא"ת ומה דוחקיה לפרושי הכי דהשתא קשיא ליה בסמוך אי ר' ישמעאל האמר אינו חייב כו' לימא שהן ארבע אזרוק ולא אזרוק ונתוקמא מתניתין שפיר כר' ישמעאל וי"ל דבפ"ג (לקמן דף יט:) בהדיא תנן שהן ארבע אכלתי ולא אכלתי והתם מתניתין קיימא לפרושי מתניתין דהכא ואין להקשות דליתני שתים שהן שמונה אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי דלא תני אלא דבר ומילופו כדפירש בקונטרס במתניתין ט): **אי** ר' ישמעאל הא אמר אין חייב בו'. וא"ת תקשי ליה נמי ידיעות דמתניתין בעיא ידיעה בתחלה כדתנן כל שיש בה ידיעה בתחלה כו' ור' ישמעאל לא בעי ידיעה תחלה כדמוכח בפירקין (דף ט.) דקאמר לר' ישמעאל אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא ואמר נמי בספ"ב (לקמן דף יט:) הא מני ר' ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה וי"ל דמידיעות לא בעי למיפרך דהמ"ל דידיעה דמתני' היינו ידיעת בית רבו ור' ישמעאל סבר לה כרבי דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה כדאמר בירושלמי ר' ישמעאל כרבי ורבי כר' ישמעאל אע"ג דגמ' דידן פליג אירושלמי וסבר דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה אפי' ידיעת בית רבו מדלא מוקי לקמן דמילון מכפר אאין בה ידיעה תחלה אפי' ידיעת בית רבו משמע דלעולם בר קרבן הוא אפי' אין בו ידיעה בתחלה כלל וכן משמע בפ"ב (לקמן דף יד: ושם) דבעי ר' ירמיה בן בבל שעלה לא"י ונעלם ממנו מקום מקדש מהו וקאמר אי אליבא דר' ישמעאל הא לא בעי ידיעה בתחלה ומסיק דבעי אליבא דרבי דבעי ידיעת בית רבו משמע דר' ישמעאל לא בעי ידיעה כלל בתחלה מ"מ השתא אי הוי מצי אתיא מתניתין כר' ישמעאל נימא דודאי בעי ר' ישמעאל ידיעת בית רבו אבל לפי האמת דמתניתין אתיא כרבי אמרי' דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה כלל דלא מצינו תנא דסבר דהוי ידיעת בית רבו ידיעה אלא רבי ומיהו מתניתין דפ"ב (שם.) דקאי לפרושי פירקין משמע קצת דבעי ידיעה גמורה דקתני נטמא וידע משמע שהידיעה היא אחר שנטמא דהיא ידיעת הטומאה לאפוקי ידיעת בית רבו דהיא קודם הטומאה ונראה דמידיעות לא מצי למיפרך שהיה יכול לדחוק ולתרץ כדקאמר התם ט) מקראי לית ליה מגמרא אית ליה: **מהן** לחיוב מהן לפטור. אהאי שינויא ואשינויא דמלקות ה"מ למיפרך מסיפא דמוכח דמתני' לענין חיוב קרבן וא"ת בשלמא כי מוקי לה כר' ישמעאל דאע"ג דאינו חייב אלא על העתיד מ"מ שפיר תני בהו שהן ארבע הואיל וקעביד איסורא במזיד אבל כי מוקי כר' עקיבא אמאי תני ליה כלל כיון דשוגג הוא ולא מייתי קרבן וי"ל דמ"מ חשיב להו שפיר שהן ארבע הואיל וקעביד איסורא בשוגג:

הא

מסורת הש"ס

א) [בכורות יג.], ב) לקמן יט:, ג) שבת ב., ד) לקמן כח. כה. [תמורה ג:], ה) לקמן יד:, ו) [דף כה.], ז) [צ"ל וה"ה איפכא ועי' כו'], ח) [ועי' תוספות שבת ב. ד"ה שבועות], ט) [לקמן יט:].

◆

לעזי רש"י

מינטו"ן. סנטר

◆

מוסף רש"י

ועל הזקן שתים מיכן ושתים מיכן. חמש פאות יש לו לזקן, אחד למטה מן האוזן, מקום שלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, ושם נקרא פאה כמודו של לחי שבולט לחוץ ששם מתחלת הזקן וכל מה שלמעלה עד הצדעת בכלל פאת הראש היא, ושתי השיבולות כל אחד מהן לסוף הלחי נקרא פאה, ואחת מלמטה. שיער שבין השיבולות באמצע הסנטר שלועזין מנטו"ן (מכות כ.). שתים שאוכל ושלא אוכל. הן שתים המפורשות, דכתיב להרע או להיטיב, דמשמע להבא, ולא אוכל להרע, אוכל להיטיב, שהן ארבע אכלתי ושלא אכלתי. הן שתים הנוספות ממדרש חכמים, כדיליף לה ר"ע לקמן (כה.) מריבוי הכתוב (לקמן יט:).

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ב מהל' עכו"ם הלכה ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף יא:
ח ב מיי' פ"א מהל' שבועות הלכה א ג טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף א:
ט ג מיי' פ"א מהל' שגגות הלכה א:
י ד מיי' פי"ב ופי"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו:
יא ה מיי' פ"א מהל' טומאת צרעת הל' ב:

◆

רבינו חננאל

על הזקן שתים והן שתים שהן ארבע כדתני שתים מיכן ושתים מיכן ואחת מלמטה. חדא ומיחייב עלה תרתי תנא נמי בתרה שבועות שתים שהן ארבע. ואיידי דתנא שבועות תנא נמי ידיעות הטומאה דבפרשה אחת כתיבי ותרוייהו בקרבן עולה ויורד נינהו. אם עשיר מביא כשבה או שעירה ואם הוא דל שתי תורים או שני בני יונה. ואיידי דתנא הני תנא נמי יציאות השבת ומראות נגעים דדמיין להו. ואיידי (דתנא) [דדיני] דידיעות הטומאה הוויין דידהו מעט פסיק שרי להו והדר תני שבועות: שבועה שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי. הנה שתים להבא ושתים לשעבר. ידיעות הטומאה ולא ידע הקדש ולא המקדש או ידע ידיעות הקדש והמקדש ולא ידע הטומאה הרי אלו שתים שהן ד'. וכן הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית הרי אלו יציאות שתים שהן ארבע. ומקשינן מני מתני' אי ר' ישמעאל קשיא שבועות. דתנן בפ"ג ר' ישמעאל אומר אינו [חייב] אלא על העתיד שנאמר להרע או להיטיב ואנן אוקימנא למתני' שאכלתי ושלא אכלתי שהוא לעבר. אי ר' עקיבא קשיא ידיעות. דתנן בסוף פ"ב ר' עקיבא אומר על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדש. ואנן אוקימנ' למתני' על העלם זה וזה. ופרקינן איבעית תימא ר' ישמעאל. לעולם ארבע הן ומהן לחיוב והן שלא אוכל ושאוכל. ומהן לפטור שאכלתי ושלא אכלתי. ואיבעית תימא ר' עקיבא מהן לחיוב ומהן לפטור: